

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

IX. 1922.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1922.

KORTE BIJDRAGEN.

I. Onbekende goudgulden van Reckheim geslagen door Herman van Lijnden (1590—1603)

Voorzijde: HERM (HE als monogram) DE LYNDEN LIB
BAR IMP IN RECHEM (HE als monogram). Gehelmd wapen-
schild, met het kruis Van Lijnden, op den helm een
zittende hond.

Keerzijde: RVDOLP · II · ROM. · IMP · SEMPER. · AVG ·
Gekroonde adelaar met twee koppen.

In de «*Notice historique sur l'ancien comté impérial de Reckheim dans la province actuelle de Limbourg*» Gand. 1848 beschrijft J. WOLTERS op pag. 100—103 onder de nummers 26—34er een tiental munten die hij alle aan HERMAN VAN LIJNDEN (1590—1603) toekent.

De meeste dezer munten werden door Prof. P. O. VAN DER CHIJS in zijn werk *De munten der Leenen van de voormalige hertogdommen Brabant en Limburg* Haarlem 1862, op goede gronden aan WILLEM VAN VLODORP toegeschreven, zoodat er slechts twee munten door HERMAN VAN LIJNDEN geslagen bekend zijn, n.l.

WOLTERS n°. 34bis een Daalder uit de verzameling van J. DE REICHEL te Sint-Petersburg en een Kwart-daalder WOLTERS n°. 34ter (afgebeeld aldaar n°. 67) uit de verzameling van den Graaf DE ROBIANO te Brussel en beschreven bij MADAI n°. 5890.

Beide munten hebben geheel hetzelfde type als de hierboven beschreven gouden munt en zijn zonder twijfel door denzelfden bekwamen stempelsnijder vervaardigd.

WOLTERS schijnt het exemplaar van den Daalder uit de verzameling VON REICHEL niet in natura gezien te hebben, maar nam de beschrijving over uit den Catalogus dier verzameling. Hij gaf echter ten onrechte op, dat het omschrift van het daar vermelde exemplaar op de keerzijde eindigde met SEMP · AVG, de catalogus vermeldt duidelijk SEMPER · AVG. Ook REICHEL maakte eene vergissing in de opgave van het omschrift der voorzijde; hij geeft op dat dit luidde: HERM · DE · LYNDEN · BAR · IMP · IN · RECHEM, terwijl de munt in werkelijkheid als omschrift heeft: HERM · DE · LYNDEN · LIB · BAR · IMP · IN · RECHEM, gelijk een zeer fraai bewaard exemplaar van dit zoo zeldzame stuk, voorhanden in het Kon. Penningkabinet, bewijst.

Amsterdam, September 1922.

ANDRÉ SCHULMAN.

II. Verzameling Mej. M. G. A. de Man.

In September is een groot en verreweg het belangrijkste deel der verzamelingen munten en gildepenningen van het eereid van ons Genootschap Mej. M. G. A. DE

MAN door aankoop in bezit van het Kon. Penningkabinet overgegaan en zullen alzoo de belangrijke reeksen gedurende meer dan 40 jaren door Mej. DE MAN met groote liefde en kennis bijeengebracht niet worden verspreid, maar te zamen blijven en als een zeer belangrijke bijdrage voor de kennis der Zeeuwsche numismatiek door numismaten en historici kunnen worden bestudeerd.

De verkregen reeksen bevatten: bijna alle Sceattas, Merovingische en Carolingische munten op het strand te Domburg gevonden, die aldus in overleg met de verzamelaarster als een geheel zullen worden bewaard. Verder werden uit de munten, noodmunten en gildepenningen van Zeeland, uit de middeleeuwsche munten van Holland en Vlaanderen en van de loodjes alleen die stukken verkregen, voor zoover deze zich niet reeds in het bezit der verzamelingen van het Kon. Penningkabinet bevonden. De meeste onzer leden kennen «de verzameling DE MAN» wel bij naam, maar slechts zeer enkelen is het bekend, hoe vele belangrijke en fraaie stukken hier bijeen gebracht zijn. Vele der thans in het bezit van het Rijk overgegane stukken zijn door de verzamelaarster beschreven in verschillende jaargangen van SERRURE's *Bulletin de Numismatique et d'archéologie* van de *Revue belge de Numismatique*, van het *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* en ook van dit *Jaarboek*, waarvan de voorgaande jaargang nog een zeldzamen Tuin van JAN VAN BEIEREN, vermoedelijk te Marche in Luxemburg gemunt, afbeeldde. Uit de verschillende rubrieken, hierboven genoemd en door het Penningkabinet verkregen, zullen wij eenige der belangrijkste stukken met enkele woorden ver-

melden, teneinde onzen lezers een denkbeeld te geven van het groote belang der verkregen collectie.

De collectie Domburgsche munten, n.l. die op het strand tusschen Domburg en de Oranjezon zijn gevonden en voor het meerendeel afkomstig zijn uit de doodkisten van de aldaar bestaan hebbende begraafplaatsen ¹⁾ vormen zeer zeker het belangrijkste deel der verzameling. Onder de 240 verkregen sceattas, kleine, dikke muntjes van hoog zilver gehalte, waarvan de voorstellingen voor een groot gedeelte zeer verbasterde navolgingen zijn van Romeinsche en Merovingische munten, van ongeveer 600 dateerende, zijn enkele unieke stukken en vele belangrijke variëteiten van de tot heden bekende exemplaren. Naast deze sceattas, die tot het midden der 8te eeuw gemunt zijn, bleef het Romeinsche geld in omloop. Vooral bronzen munten zijn in groote getale op het strand te Domburg gevonden, meestal in zeer besleten toestand, hetgeen bewijst, dat zij langen tijd in omloop zijn geweest. Een der jongste munten is die van keizer TETRICUS (268 na Chr.), terwijl ook denarii gevonden zijn, maar tot heden is nog geen aureus te voorschijn gekomen. Romeinsche munten zijn niet uit de verzameling DE MAN verkregen, daar deze reeds vroeger aan het Zeeuwsch Genootschap zijn ten geschenke gegeven. De serie Fränkische (Merovingische) munten op het strand te Domburg gevonden telt ook menig zeldzaam en uniek stuk; 26 Gouden en ruim 50 zilveren munten werden aangekocht. Onder

¹⁾ In het *Tydschrift voor Penningkunde* 1899, bl. 5 en volg. heeft Mej. DE MAN in hare belangrijke bijdrage *Que sait-on de la plage de Dombourg?* een aantal der thans aangekochte munten beschreven.

de gouden zijn 12 stuks van Dorestad (Wijk bij Duurstede) alle van muntmeester MADELINUS, verder eenige zeer zeldzame of tot heden unieke exemplaren van Keulen, Soissons (?) ¹⁾ Dinant ²⁾, en Resson ³⁾. Bij de zilveren Merovingische munten, die in het algemeen veel minder dan de gouden voorkomen, zijn belangrijke stukjes te Langeais ⁴⁾, Lyon, Maastricht (?), Marseille, Metz, Parijs, Tours en Uzes geslagen.

Aanzienlijk is ook het aantal Carolingische munten te Domburg gevonden; de oudste zijn van PEPIJN DEN KORTE (752—768) terwijl KAREL DE KALE de laatste koning is van wien munten gevonden zijn. Die van PEPIJN DEN KORTE behooren zeker wel tot de belangrijkste. De meeste zijner 12 munten, die door den invloed van het zeewater haast alle geleden hebben, zijn niet bij GABRIEL ⁵⁾ beschreven of wel opmerkelijke variëteiten van de bij dien schrijver voorkomende exemplaren. Vooral van belang is de denier van hem te Verdun gemunt. Van KAREL DEN GROOTE zijn niet minder dan 25 stuks, meerendeels zeer fraaie deniers voorhanden, die te Amiens, Arles, Bourges, Duurstede (12 stuks), Keulen ⁶⁾, Luik ⁷⁾, Mainz, Melle, Milaan, Narbonne, Parma ⁸⁾ en Reims zijn gemunt, alsmede

¹⁾ *Tijdschrift* 1899. bl. 113.

²⁾ *Revue belge de Numismatique* 1887, pl. XII. bl. 430.

³⁾ *Tijdschrift* 1893. bl. 37.

⁴⁾ *Tijdschrift* 1899. bl. 114.

⁵⁾ E. GABRIEL. *Les monnaies royales de France sous la race Carolingienne*. Paris 1883—1885.

⁶⁾ *Tijdschrift* 1899. pl. XI. 11.

⁷⁾ *Tijdschrift* 1909. bl. 159.

⁸⁾ *Bulletin de numismatique et d'archéologie* III. pl. V. 10.

de unieke denarius met het tot heden nog niet verklaarde omschrift CAROLVS OSTIRVNAI REX ¹⁾). Ook onder de munten zijner opvolgers zijn belangrijke stukken. Het eenige goudstuk uit deze afdeeling is de Friesche nabootsing van een Frankischen gouden Solidus, die veel in Friesland gevonden wordt ²⁾.

Slechts weinige na 1580 te Middelburg geslagen munten, die aan het Kabinet ontbraken telde de verzameling. Trouwens deze afdeeling was betrekkelijk weinig talrijk en stelde de verzamelaarster zich tevreden de verschillende typen der munten te bezitten, zonder te trachten ook de verschillende jaren te verkrijgen. Belangrijke proefslagen waren slechts weinig aanwezig, zoodat dan ook weinige variëteiten of ontbrekende jaren aan de verzameling konden worden toegevoegd. De belangrijkste stukken uit deze afdeeling zijn wel de Filipsdaalder van 1581 (VERKADE pl. 226. 1) en de halve gouden Nobel van 1587 met de wapens der provinciën op den rand van het schip, (VERKADE pl. 77. 4), beide stukken variëteiten van de reeds in het Kon. Penningkabinet aanwezige exemplaren. Verder de gouden Ridder van 1606, uit de verzameling RIJNBENDE aangekocht, de halve Gulden van 1719 en de gouden afslagen van den Zeeuwschen hoedjesschelling van 1684, den dubbelen Stuiver van 1728, den Stuiver van 1755, den heelen en halven Duit van 1755, den Gulden van

¹⁾ *Bulletin de numismatique et d'archéologie* III. pl. V. II.

²⁾ Volledigheidshalve vermelden wij nog, dat ook de zoo belangrijke gouden Sol, nabij Dokkum gevonden en door Mej. DE MAN in de *Revue belge de Numismatique* 1894, pl. VIII. bl. 335 beschreven en afgebeeld, is aangekocht.

³⁾ *Tijdschrift* 1899. bl. 239.

1765, den vierden Rijksdaalder van 1778 en den achtsten Rijksdaalder van 1779 en 1780.

Onder de Zeeuwsche noodmunten van Middelburg (1573 en 74) en Zierikzee (1576) zijn ook een paar exemplaren, die de reeks noodmunten van het Penningkabinet op eene gelukkige wijze aanvullen. Onder die van Middelburg dient, naast een paar variëteiten, voornamelijk wat de ingeklopte stempeltjes betreft, vermeld de fraaie gegraveerde noodmunt, nog uit de verzameling VÖLCKER afkomstig, met het omschrift: gelyck een lelie onder de Doornen, so is mijn vriendinne onder de (uitverkoornen) ¹⁾. Ook uit de noodmunten van Zierikzee ²⁾ en uit de munten in 1573 ter verhooging der waarde met het Zeeuwsche wapenschildje ingestempeld, zijn eenige stukken ter completeering aangekocht.

Uit de met voorliefde bijeengebrachte verzameling Zeeuwsche gildepenningen zijn talrijke exemplaren in de Haagsche verzameling overgegaan. Bekend is, dat de voorstellingen op de Zeeuwsche en wel voornamelijk op de Middelburgsche gildepenningen dikwijls aardige afbeeldingen van het bedrijf vertoonen en dan ook niet zelden door bekwame kunstenaars ontworpen en vervaardigd zijn. Van de gildepenningen van Middelburg noemen wij slechts de beide zilveren overmanspenningen der timmerlieden, die van 1671 ten name van den deken ABRAHAM HILDERNISSE en die van 1694, volgens het gegraveerde kantschrift behoord hebbende aan DE HEER BVRGEMEESTER STEVEN VOET OVERDEKEN

¹⁾ *Revue belge de Numismatique* 1903. pl. II. 24. p. 167.

²⁾ *Tijdschrift* 1910. bl. 73.

VAN 'T HUYSTIMMERMANS AMBACHT ¹⁾, beide stukken uit de verzameling VÖLCKER afkomstig. Op enkele zeer weinige uitzonderingen na zijn thans vrij wel alle door Mr. J. DIRKS in zijn *Noord-Nederlandsche Gildepenningen* afgebeelde stukken van Middelburg in het Penningkabinet voorhanden. Ook van de steden Goes, Veere, Vlissingen en Zierikzee (de zeldzame penningen van het Bakkerinnen- en van het Scheepstimmerliedengilde) ²⁾ verkreeg het Kabinet belangrijke en zeldzame stukken, dubbel welkom, daar er van vele dier steden tot heden toe slechts enkele stukken aanwezig waren. Als aanvulling der gildepenningen dient de groote collectie «loodjes» door Mej. DE MAN jaren lang met moeite verzameld te worden genoemd. Hieronder zijn ook vele stukken niet op Zeeland betrekking hebbende, die meest alle een geschenk zijn geweest van Mr. JACOB DIRKS, na het verschijnen van haar boekje «*Over Zeeuwsche Loodjes*». De Zeeuwsche stukken zijn voor een groot deel beschreven in het zoo even gemelde in 1892 verschenen, niet in den handel gebrachte werkje «*Over Zeeuwsche Loodjes*», waarvan in het *Tijdschrift voor Penningkunde* van 1900 de «*Aanvullingen*» voorkomen. Behalve als teeken van presentie, bewijs van toegang tot het avondmaal of tot bijzondere gebouwen hebben vele dezer loodjes dienst gedaan om aan minvermogenden turf, brood en dergelijke tegen lagere prijzen of wel geheel gratis te verstrekken. Een belangrijk onderdeel vormt nog de kleine verzameling «lakenloodjes», die als keurteeken aan de lakens werden

¹⁾ *Revue belge de Numismatique* 1890. pl. IV. 3. bl. 203.

²⁾ *Tijdschrift* 1897. blz. 219.

gehecht. Eenige middeleeuwsche exemplaren zijn hier aanwezig, waarbij te Zoutelande gevonden.

Ten slotte willen wij nog vermelden de middeleeuwsche munten van het graafschap Holland en Zeeland en die van Vlaanderen. Uit eerstgenoemde serie werden, naast verschillende variëteiten van reeds aanwezige exemplaren, of die beter bewaard waren, enkele geheel ontbrekende stukken verkregen. In de eerste plaats dient gewezen te worden op de fraaie exemplaren van de deniers en obolen der oudste graven. Van graaf WILLEM III is een, naar wij vermeenen nog niet voorgekomen denier te Dordrecht geslagen, aanwezig met als keerzijde een kruis, dat het veld van de munt in vieren verdeelt, met roosjes tusschen de armen en als omschrift SIG - RVN - CRV - CIS. Verder noemen wij den zeer fraai bewaarden zeer zeldzamen achtsten Groot van ALBRECHT, bij VAN DER CHIES pl. 44. 5 afgebeeld, den vierden Groot van WILLEM VI ¹⁾ met den Christuskop op het kruis der keerzijde, ongeveer 1885 te Mariekerke gevonden. Vele der Hollandsche munten zijn in Zeeland opgegraven, zoo b.v. de verschillende gouden Filipsguldens van FILIPS DEN SCHOONE in 1893 te Domburg, en enkele zilveren dubbele Vuurijzers van denzelfden te Driewegen (bij Goes in 1902).

De Vlaamsche munten zijn vooral wegens haar fraaie conservatie van belang. Enkele der oudste 12de eeuwsche deniers zijn op het strand te Domburg gevonden, terwijl ook de reeds hierboven vermelde vondsten te

¹⁾ *Bulletin de numismatique et d'archéologie* II. pl. VIII. 5

Driewegen, Domburg en Mariekerke gouden of zilveren munten bevatten, die thans verkregen zijn.

Deze korte opsomming zal, naar wij vertrouwen een denkbeeld geven van de belangrijke aanwinst door het Kabinet verkregen. Het voornemen bestaat om alle in die verzameling aanwezige munten en penningen op de provincie Zeeland betrekking hebbende te zamen met de thans uit de collectie DE MAN verkregen stukken in een catalogus te beschrijven en uit te geven.

A. O. v. K.

III. Iets over de aanleiding tot het ontstaan van den gedenkpenning van Harlingen in 1787.

Onlangs in het archief der gemeente Harlingen zoekende, kwam ik tot de ontdekking wat de aanleiding is geweest tot het laten slaan van den gedenkpenning van Harlingen in 1787 door J. M. LAGEMAN vervaardigd. Wanneer men op de keerzijde van dien penning het versje leest:

De Vrijheid, Staat en Stad
Door miltzucht aangerand
Ontstak der Schutt'ren moed
Voor 't kwijnend vaderland.

1787.

doet dit denken aan een plaatselijk oproer dat met mannenmoed door de schutters is gedempt geworden. Dit was echter niet het geval, de oorzaak is de volgende:

In het jaar 1787 beproefde men ook in Friesland de patriottische partij te doen zegeviercn. Franeker was er het broeinest van de z.g. Nieuw-Staatsgezinde partij.

Professoren, studenten en vele burgers waren haar toegedaan. Er bestond aldaar «het Defensiewezen van Staat der stad Franeker». Den 23 en 24 Augustus werd de stad voorzien van krijgsvoorraad en geschut en eenige honderden vrijwilligers. Om de gemeenschap met Holland open te houden werd Makkum bezet, dewijl Harlingen behoorde tot de «Oud-Staatsgezinden».

Den 3^{den} September werd te Franeker eene nieuwe Statenvergadering gehouden, die de wettige Statenvergadering te Leeuwarden vervallen verklaarde van hare souvereiniteit en besluiten nam in tegengestelden zin.

Ook te Harlingen waren onder de welgestelde Doopsgezinden vele patriotten. Het oprichten van een exercitiegenootschap werd alleen verhinderd door onderlinge naijver over den officiersrang. Ook burgemeester JUNIUS VAN ALEMA was patriot. Het grootste deel der schutterij was echter Oud-Staatsgezind en ondersteunde de krijgsbezetting onder den Lt.-Kolonel ARDESCH. Ofschoon het Fitsgerecht of de Burgerkrijgsraad van Franeker tot tweemaal toe per brief alle moeite deed om die van Harlingen over te halen, het bleef zonder gevolg. Eene commissie uit den krijgsraad, te weten Kolonel WIJMA, Lt.-Kolonel BINKSMA, Kapitein GRATAMA en de 2de Luitenant AGEMA, werd benoemd om met de Regeering het noodige te beramen tot heil der stad. Deze commissie had den 28 September haar rapport aan de heeren Veertigers ingeleverd en den 30sten d.a.v. was reeds de stad zooveel doenlijk versterkt en het geschut uit het magazijn der Admiraliteit op de wallen geplaatst.

De verovering van Utrecht door de Pruisen, bracht echter te Franeker een groote ommekeer te weeg. De

moed ontzong aan de nieuwe Staatsgezinde partij geheel en de gevaren, die Harlingen bedreigden waren ook daarmede geweken.

Aan den overste ARDESCH kenden, bij besluit van 2 September 1788, Gedeputeerde Staten van Friesland een gouden degen toe, als blijk van goedkeuring voor zijn «bereidwilligheid, beleid, vigilantie en promptitude». De regeering van Harlingen gaf bij besluit van 24 September van 't. zelfde jaar te kennen «dat zij met het uiterste genoegen herdenkend de uitnemende diensten door de heeren Burger-bevelhebbers en schutters ten voorleden jare, toen de stad door kwaad denkenden belaagd werd, besloten had aan ieder officier en secretaris op 26 September op het stadhuis een gouden medaille ter hand te stellen, ter gedagtenisse van hunne diensten, op stadskosten vervaardigd, alsmede dergelijke zilveren medailles, door de officieren aan de vaste schutters, ten voorleden jare onder hun bevel uit te reiken». Bovendien werden der schutterij op 27 September 1788 tien koperen trommels als geschenk der Gedeputeerde Staten van Friesland aangeboden.

De penning wordt in het *Vervolg* op VAN LOON n°. 697 beschreven en afgebeeld; een exemplaar in goud is aanwezig in het Kon. Penningkabinet, een zilveren exemplaar o.a. op het Raadhuis te Harlingen en wordt in het *Vervolg* op VAN LOON IX, bl. 354 aldus beschreven:

Voorzijde: De vrijheid, kenbaar aan de speer die zij in de linkerhand houdt, doch ongehelmd, is naast een altaar of voetstuk gezeten, op 't welk het wapen van Harlingen prijkt. Met de rechterhand giet zij een

hoorn des overvloeds uit. Een krijgsman in antiëken wapendosch weert met een degen en een schild een drietal woestelingen af, die met dolken in de hand uit de diepte oprijzen.

In de afsnede: HARLINGEN · LAGEMAN · F(ecit).

De keerzijde vertoont een krijgstrofee en daaronder het bovengemelde versje.

In het geheel werden 16 gouden en 245 zilveren exemplaren vervaardigd.

In de vergadering van Burgemeesteren, Raadslieden en Gecommit. Vroedschappen van 7 May 1788 werd eenparig besloten:

1. dat iedere officier sal genieten een gouden Penning ter waarde van Twintig guldens of daaromtrent waarvan dus 16 stuks sullen moeten worden vervaardigd en

2. ieder gemeene, waaronder adjudant, tamboer, pijper, etc. een zilveren ter waarde van Twee guldens of daaromtrent en dus ten getale van 245 stuks.

3. dat tot bekostiging van 't vorenstaande sullen worden gebezigd de penningen welke in den voorleden Jare, ten behoeve der schutterij op het stadhuis zijn gecollecteerd, en het ontbreekende genomen worden uit de stadskas, des sulks niet te boven ga de somma van vier hondert Car. Gul^s. of daaromtrent: sullende ingevalle dit niet toereikende bevonden mogte worden, nadere conferentie met gecomm. vroedschap moeten worden aangelegd.

Op Maandag den 2 Juni 1788 vergaderde de Magistraat wederom. In het resolutieboek leest men het volgende: De Magistraat vergaderd zijnde is nader gedelibereerd op de ingekomen berigten en informatien

nopens de medailles welke aan de officieren en schutters voor hunne betoonde vigilantie en ijver in de laatst leden troubles behelzende hoofdzakelijk dat betaald moest worden voor:

de stempels met de letters	f	250.—
't schroeven van de 250 à 8 Stvs	»	100.—
van de 16 goudene à 2 Guld.	»	32.—
't zilver gecalculeerd voor ieder op f 1.— 5.—	»	312.10
't goud voor ieder f 20.— of iets ligter.	»	352.—
		f 1046.10

En is wijders beslooten, dat behóorde ondersogt te werden, of er voor het een of ander point iets konde worden afgetrokken, ten einde de som nader te brengen tot de geaccordeerde som door de gecomm. vroedschap, voorts dit nader berigt ingekomen synde, alsdan verder te resolveren, gelijk mede op het geproponeerde of aan den Secret^s. HANEKUIK benefens de 5 Heeren gecomm. tot het defensieweezen in den voorleden jare, ook eene goudene medaille behoorde te worden vereerd voor hunne veelvuldige en gewigtige moeytens, is goed gevonden hierin alvorens mede het gevoelen der gecommiteerde vroedschap in te neemen.

Deze laatste vergadering, had plaats den 18 Juny 1788. Hier werd besloten: dat alleen aan de 16 officieren benevens den Secretaris ieder een goudene en aan ieder der schutters, pijpers, tamboers enz. ieder een silveren medaille behoorde te worden vereerd, dog dat aan de 5 Heeren Gecommitteerden tot het Defensieweezen uit de Regering, behoordé te worden gedeclareerd, dat ofschoon deselve geoffereerd hadden van sig te sullen contenteren met een silveren medaille

van dubbeld valeur en dus de helft swaarder als de ordinaire silveren haar Edelen egter uit aanmerking der bekrompenheid van de stadskas, enz. voor derselve moeyte niets behoorden te praetendeeren, maar sig genoegzaam beloond agten met de herhaalde dankbetuigingen voor derzelver gepraesteerde diensten in het verlopen hachelijk tijdsgewrigt gelijk de vergadering oversulks ook nu nog verklaarde desselfs uiterste verplichtinge met dankbare harten aan hun Edelen bij herhaling te betuigen.

Harlingen.

H. SIMONSZ.

IV. Over Middelburgsche gildepenningen.

a. Kuipersgildepennig.

Er bestaan twee penningen van de Kuipers, de oudste is van 1592, de jongste van 1640. Deze laatste is afgebeeld bij DIRKS, pl. 65, n°. 24. Slechts van den penning van 1640 is in de rekeningboeken van het gilde iets omtrent den vervaardiger er van te vinden. Ziehier wat wij in de rekening, loopende van 15 Juli 1639 tot 16 Juli 1640, er over aangeteekend vonden: Betaelt aen ADOLF ROELANS over tmaken van 102 nieuwe penningen, die deken en beleeders hem aenbesteet hadden te gieten £ 11 . 5. Onder deze f 67.50 was ook het maken van de stempels begrepen.

Vervolgens kreeg SYMEN JANSEN BACKER £ 0 . 1. 10 voor het vermaken, dat wil hier zeggen, nummeren, van deze penningen. Dekan en Beleeders hadden bij het aanbesteden van de penningen zich zelve een prettigen avond bezorgd, en bij PIETER, MALSCOT 14

schellingen verteed. Later toen ADOLF ROELANTS de penningen in handen van het gildebestuur overgaf, was er zeker nog meer reden tot feestvertoon, want MALSCOT's rekening bedroeg toen £ 1 . 1 . 0.

Een afbeelding van dezen kuiperspenning, zoowel de voor- als tegenzijde, komt als fraaien gevelsteen voor in het huis N 48 op het Molenwater alhier. Tusschen deze beide mooie medaillons is een derde steen aangebracht, een kuiper aan den arbeid voorstellende.

ADOLF ROELANTS, de maker van de penningen, was koperslager van beroep. Hij leverde o.a. koper benoodigd voor het opbouwen van den Langen Jan «tot 't maken ende beslaen van houten wyzer» (1639). ROELANTS was ook aangesloten bij de Rederijkers, in 1629 was hij deken van dit gilde.

b. Ambagt van de Cleermakers.

De kleermakersgildepennning van 1623, DIRKS pl. 63, n°. 14, met op de voorzijde ST. CHRISTOPHORUS het kindeke JEZUS dragende en een groote geopende schaar op de keerzijde, is in dat jaar vervaardigd door den reeds genoemden koperslager ADOLF ROELANTS.

«Item betaelt aen ADOLF ROELANTS voor 200 gegoten penningen voor het gilde tot 10 stuivers het stuk beloopt samen wegens syne quitantië £ 16 : 13 : 4. (= f 100.)»

«Item betaelt voor drye groote beursen met eenen riem daer men de penningen kan insteeken. Sonder quitantie doch met kennisse £ 0 : 16 : 0.

Het gilde moet zeer uitgebreid zijn geweest, daar men drie groote beursen noodig had om de 200 penningen te bergen. Andere gilden hadden in plaats van een zak of beurs hooge geelkoperen bussen in gebruik,

somtijds met een rood koperen deksel gesloten. Ze waren onversierd.

De exemplaren van den gildepenny berustende op het Kon. Kabinet voeren de gildenummers 93 en 157.

c. Timmerlieden.

In de rekeningen van dit gilde vond ik over den zeer zeldzamen penny van 1631, DIRKS, pl. 70, n°. 44, het volgende geboekt:

«Betaelt aen LOWYS WILT sulversmit over 62 penningen te botseren ende af te gieten daer het timmermans ambaght op gesneeden staet met het nomberen van dien bedongen tot 2 schellingen tstück bedragende de 62 penninghen £ 6:4:0.»

«Betaelt over een lederen sack om de penninghen in te draghen £ 0:6:0.»

LOWYS WILT was, zooals wij zagen, zilversmid van beroep. Hij moet nog jong zijn geweest, toen hij de opdracht tot het vervaardigen der penningen kreeg, want eerst een jaar te voren, dus in 1630, was hij tot vrijmeester in het gilde aangesteld. Verder is niets over dezen meester bekend.

Ofschoon niet bepaaldelijk tot de penningen zelve behorende, is het misschien niet onaardig met het oog op de welvarendheid van het gilde te weten, dat tegelijkertijd met de penningen ook nieuwe blazoenen zijn aangeschaft. Dit schijnt een gewichtige zaak te zijn geweest, want bij het aanbesteden er van was zelfs overdeken ADRIAAN BULSTRAETE aanwezig. Hun verteer bedroeg 18 schellingen. Het werk werd opgedragen aan HYSACK (sic) DE KAN: «Betaelt aen HYSACK DE KAN borduurwercker over het borduren van de

blasoenen voort timmermansambacht in presentie van heer overdeken en beleeders daertoe leverend gout, sulver ende zyde voor de somme van 32 ponden groote . . . £ 34:0:0.»

Het ontwerpen en teekenen van de patronen is niet door hem gedaan. Daarover staat aangeteekend:

«Betaelt aan JOOST LINTHOUT over het teekenen van de blazoenen te weten J. L. DE JONGE . . . £ 1.11.»

Deze DE JONGE is dus de teekenaar geweest. JOOST LINTHOUT was stadstimmerman. JOOST LINTHOUT de oude genoot in 1641 een jaarwedde van £ 83 : 6 : 8. Hij stierf in 1648 en werd als stadstimmerman door zijn gelijknamigen zoon opgevolgd.

d. Boeckverkopersgilde.

De rekeningboeken vermelden weinig over het aanschaffen van gildepenningen. Zie hier het eenige dat ik er in vond. Het boek begint met het jaar 1620.

16 Augustus 1632. Betaelt aen 32 gildepenningen £ 4 : 0. Van tekenen en andere onkosten £ 0 : 4 : 0.

23 April 1633. Item een saexken tot de 30 gildepenningen £ 0 : 0 : 4.

Deze penningen, die fraai bewerkt zijn en afgebeeld staan bij DIRKS, pl. 61, n°. 2, hadden dus 75 cents of naar de toenmalige rekening 2½ schelling per stuk gekost. Ze zijn thans nog tamelijk zeldzaam. Er bestaat ook een begrafenispenning van. Het is zeer jammer, dat er niet bij vermeld staat, wie de stempels van dit fraaie penninkje heeft vervaardigd. De ontwerpen voor dezen en voor de hierboven beschreven gildepenningen zullen wel door bekwame artiesten zijn gemaakt.

M. D. M.

V. Iets naar aanleiding van de belooningspenningen
der stad Bergen op Zoom, afgebeeld bij
VAN LOON I, pag. 395.

Onlangs geraakte ik in het bezit van een zeldzaam boekje, getiteld *de belegeringhe van Berghen op ten Zoom. Beschreven ende den Eersamen Raedt der voorsz. Stadt toeghe-eyghent door* JACOB BASELIS DE JONGHE. Ghedruct tot Bergen op ten Zoom bij JACOB CANIN, Anno 1603.

Uit de voorrede blijkt, dat de schrijver, die in 1588 tijdens het beleg predikant te Bergen op Zoom was, dit boekje even na het outzet der stad in de Latijnsche taal heeft opgesteld en het manuscript aan den Raad heeft geschonken, waarna dit handschrift na vijftien jaren op de secretarie te hebben gelegen weder is opgerakeld om in Februari 1603 als eerste werk te Bergen op Zoom gedrukt, te verschijnen, maar dat de schrijver op verlangen van velen, die de Latijnsche taal niet machtig waren, dit boekje in hetzelfde jaar nog in het Nederlandsch heeft vertaald en doen drukken.

Na een korte geschiedenis en beschrijving der stad en na een uitvoerig relaas van hetgeen er van dag tot dag tijdens het beleg is voorgevallen en na o.a. medegedeeld te hebben hoe de Engelsche bevelhebber baron WILLUBEY Sir WILLIAM OXURY tot gouverneur aanstelt en hoe later tijdens het beleg THOMAS MORGAN in de stad aankomt als door Koningin ELISABETH en de Staten benoemd gouverneur der stad, hetgeen tot groote tweespalt tusschen de beide gouverneurs, die niet voor elkaar wijken wilden, en tusschen de officieren en het garnizoen aanleiding gaf, waarbij de Engelschen

de partij van OXURY en de Nederlanders en Schotten die van MORGAN kozen, waarop WILLUBEY 't gouvernement der stad aan MORGAN, maar dat over de schansen aan OXURY opdroeg; en na de feestelijkheden beschreven te hebben, die na het ontzet plaats vonden en na o.a. uitvoerig te hebben vermeld hoe de Engelsche opperbevelhebber baron WILLUBEY in naam van Koningin ELISABETH als belooning voor hun «kloeckelijc en mannelick» gedrag de Engelsche aanvoorders VERE, KNOLLES, PARKER en POULY en den Nederlandschen ritmeester PAULUS BACK tot ridder slaat en hoe hij ook diens broeder MARCELIS BACK in deze oer wil doen deelen, doch zulks onmogelijk blijkt, daar MARCELIS, die met zijn ruiters den vijand nog achtervolgde niet te vinden was en er spoed bij deze ceremonie was daar WILLUBEY «'t begeerde te doē so men de vijant noch in 't gesichte hadde» opdat deze getuige daarvan zou zijn en dien vijand daarbij als getuige roepende vermeldt hij ten slotte «Naderhand heeft de Stadt «wtghedeelt onder de Ritmeesters en Hopmannen groote «viercante gouden penninge met stadtswapen ende «den naem van die se gheschoncken waren mitsgaders «de oorsacke waarom».

Voor zoover mij bekend zijn geen dezer gouden penningen, waarmede zeer zeker geen andere bedoeld kunnen zijn, dan die zijn afgebeeld bij VAN LOON I, 395, meer over.

Volgens een aantekening in *Tijdschrift* III, pag. 162, zouden er slechts zes zijn uitgereikt.

Hintham.

S.

VI. De verzameling VIERORDT.

Eene buitengewoon belangrijke verzameling Romeinsche munten, zoowel Republikeinsche als Keizerlijke, zal in het voorjaar van 1923 te Amsterdam in publieke veiling komen. Het is die van ons medelid, den heer L. VIERORDT te Bloemendaal.

Met fijnen smaak bracht genoemde heer, gedurende tal van jaren eene verzameling bijeen als nagenoeg nooit in particulier bezit wordt aangetroffen. Zich plaatsend op iconographisch standpunt heeft de heer V. getracht een zoo groot mogelijk aantal munten bijeen te brengen met beeldenaars van keizers, caesars, tyrannen, keizerinnen enz. Talrijk zijn de medaillons in de drie metalen. Uit groote en beroemde collecties werden unieke of althans hoogst zeldzame stukken aangekocht, o.a. uit die van DE QUÉLEN, DU LAC, HOFFMANN, IMHOOF BLUMER, WEBER, GNECCHI, MAC KERELL en EVANS.

Onder de meest zeldzame stukken noemen wij: de aureus van MARCUS ANTONIUS met ANTILLUS (COHEN 1), de denarius van ANNIA FAUSTINA met keerzijde ELAGABALUS en ANNIA FAUSTINA (C. 1), de aureus van URANIUS ANTONINUS met Fecunditas (C. 3), de aureus van BALBINUS met Victoria (C. 27 in zilver), de antoninianus van MARINUS PACATIANUS met Pax Aeterna (C. 6), een billonmunt van MACRIANUS Pater te Alexandria geslagen (C. VI. p. 2 n°. 1), een denarius van DRUANTILLA met Juno (C. 1), een aureus van FLORIANUS met Mars (C. 106), een bronzen munt van ALEXANDER, tegenkeizer in Africa (C. 2), een idem van MARTINIANUS in

BOEKBESPREKING.

Muntverslag over het jaar 1921.

Het Muntverslag over het jaar 1921 vermeldt, dat geslagen zijn 230.989.001 geldstukken, het grootste aantal nog ooit in eenig jaar te Utrecht gemunt, en vrijwel gelijkstaande met het aantal muntstukken gedurende de jaren 1861—1880 tezamen vervaardigd. Deze munten hadden eene nominale waarde van f 19.547.253.75, en bestonden uit: 409.001 dukaten, 5.000.000 halve guldens, 5.000.000 tien centstukken, 12.600.000 centen, 1.500.000 halve centen. Verder werden voor Nederl. Indië aangemunt: 24.000.000 vierde guldens, 47.000.000 tiende guldens, 40.000.000 5 centstukken, 28.480.000 2½ centstukken, 63.000.000 centen en 4.000.000 halve centen.

Voor de halve guldens (waarvan een gedeelte naar Ned. Indië gezonden zijn) is voor het eerst gebruik gemaakt van de nieuwe modellen naar ontwerpen van den heer WIENECKE. Stempels voor nieuwe gedenkpenningen werden in het afgelopen jaar niet vervaardigd, slechts voor enkele gemeenten werden gaspenningen gemunt.

Een herhaalde aanvraag, thans door den muntmeester bij den Minister van Koloniën ingediend, om de medailles voor Trouwen Dienst bij het Leger, welke

ongewijzigd voor Ned. Indië in gebruik zijn, te vervangen door een veel fraaier ontwerp, reeds eenige jaren gereed gekomen, (zie *Jaarboek* 1921 p. 97) had ook thans weer geen succes.

Verslag Kon. Penningkabinet 1921.

Onder de talrijke gedenkpenningen, die in 1921 de Rijksverzameling hebben vermeerderd, verdienen o.a. de volgende eene afzonderlijke vermelding:

Zilveren religieuze penning van 1486, vermoedelijk door een Vlaamschen muntgraveur vervaardigd. Omschriften en figuren zijn van bijbelsche strekking.

1632. Gegraveerde vierkante penning van het «Serviesgeld» binnen Nijmegen. De voorz. stelt de door een snoer verbonden wapens van Amsterdam, Nijmegen en Woerden voor. De penning is beschreven in *DIRKS Repertorium* I, p. 961, alwaar over het «servysgeld» gezegd wordt, dat het betrekking had op de legering van de garnizoenen te velde in de frontiersteden. Er kunnen dus ook «serviespenningen» van Amsterdam en Woerden hebben bestaan. In 1576 werd voor een soldaat 6 en voor een ruiter 8 stuivers toegestaan, «by de steeden in te houden in de geinlandspenningen, en Logis voor de officieren». Ook in 1638 en 1754 komt het serviesgeld nog voor ¹⁾.

1680. Gouden penning door de Vergadering van de Seventiene der O. I. C. vereerd aan SYBRANT ABBEMA

¹⁾ *Generale index op de Resolutiën van de Staten van Holland en West-Friesland*, in voce.

voor het thuisbrengen van de retourvloot. Deze geheel gegraveerde, unieke penning is omgeven door een zwaren kettingrand, zooals die voorkomt op de begrafenispenningen van in Indië overleden Gouverneurs-Generaal. Het prachtige stuk is in ons *Jaarboek* 1919, p. 127 beschreven. De penning voert de keurstempels van Middelburg, jaarletter S en als meesterteeiken de naar rechts zwemmende zwaan.

Vervolgens een gouden penning op de verkiezing tot Stadhouders van Gelderland van W. K. H. FRISO, door CHR. WERMUTH gesneden.

Onder de hedendaagsche penningen, waaronder zeer merkwaardige voorkomen, vermelden wij een gouden, gegraveerde medaille, door het gemeentebestuur van 's-Gravenhage vereerd aan mej. P. GOUT, die 50 jaren lang onderwijzeres is geweest aan de gemeentebewaarschool aan de Voldersgracht van 1860 tot 1910. Inderdaad een zeldzaam voorkomend geval.

1921. 700-jarig bestaan der stad Lobau. Vervaardigd in wit en bruin porselein met goud versierd, zoogenaamd BÖRTGER porselein uit de Staatsfabriek te Meissen.

Onder de aangeworven munten vallen bijzonder in het oog:

Een zeldzame daalder, toegeschreven aan HERMAN DIRK, heer van Batenburg, afgebeeld bij ROEST, pl. II, n°. 10.

Zeldzaam voorkomende stuivers van Roermond, volgens instructie van 27 April 1613 en van 10 Sept. 1616 aldaar door ALBERTUS en ELISABETH gemunt.

Twee zonnekronen van KAREL V, voor Holland.

Bijzonder rijk in aantal zijn de gouden munten van onze Nederlandsche provinciën en steden, die het Ver-

slag vermeldt Wij noemen slechts een afslag in goud van den ducaton van Holland van 1703 en den gouden rijder, oude slag van 1632.

Ned. Indië wordt vertegenwoordigd door twee koperen stuivers (bonken) en een 39tal duiten, nabootsingen van compagnieduiten door inlanders vervaardigd, waarover ons medelid MOQUETTE zeer vele bijzonderheden heeft medegedeeld.

Vervolgens door drie verschillende gouden mas' van Atjeh.

Hoogst merkwaardig is de aanwinst van een uitgebreide verzameling buitenlandsche papieren noodbons en noodgeld, tijdens den grooten oorlog door den heer HENRY DE JONGH te 's-Gravenhage verzameld en door dezen aan het Kon. Kab. geschonken. Men oordeele, hoe volledig de collectie van deze moeilijk te verkrijgen bons moet zijn, als wij vernemen, dat zij in 28 4^e albums zijn geborgen. De papieren bons van België alleen beslaan er 12 van. Meest alle landen van Europa, alsmede Amerika, zijn in de verzameling vertegenwoordigd.

Het laatste stuk, dat wij hier vermelden, maar niet het minste wat belangrijkheid betreft, is een vierducatenstuk van Middelburg, tijdens het beleg, volgens ordonnantie van 28 Januari 1574, door de stadsregeering gemunt. In mijn artikel *La numismatique du siège de Middelbourg* ¹⁾ is medegedeeld, dat deze viervoudige gouden noodmunten zijn geslagen als belooningsmunt, tevens ter herinnering aan de diensten tijdens het beleg aan Koning en Stad bewezen. Op de keerzijde zou een inscriptie en de naam van den bezitter worden

¹⁾ *Revue belge de Numismatique*-1902 en 1903.

geplaatst. De namen der 25 personen, die met deze 4 ducatenstukken zouden worden vereerd, zijn in mijn werkje vermeld. Onder deze komt ook die van CORNELIS FRANCHOISZ. TAS voor, wiens naam en wapen op het door het Kon. Kab. verkregen stuk gegraveerd staan. C. F. TAS, in 1567 en 1570 burgemeester der stad, bekleedde tijdens het beleg den post van schepen. Het wapen op de noodmunt gegraveerd stelt drie botjes voor. Daar het wapen van de thans uitgestorven familie TAS nergens beschreven staat, is het wel van belang te weten, dat op het Rijksarchief alhier een oorkonde van 5 Oct. 1553 wordt bewaard, waaraan het geschonden schepenzegel hangt van ADRIAEN FRANCHOISZ. TAS, broeder van den hierboven vermelden CORNELIS. Volgens mededeeling van den Rijksarchivaris is slechts het bovengedeelte van het schild over en dit vertoont twee botjes naast elkaar. Het staat dus wel vast, dat de drie botjes, 2, 1, het wapen der familie TAS is geweest.

De nieuw aangeworven noodmunt is het eerste exemplaar, waarop een van de 25 namen in de ordonnantie vermeld voorkomt. De beide reeds bekende exemplaren hebben vermoedelijk goudsmidsteekens of huismerken onder het versje. Ook is door dit stuk bewezen, dat de op de keerz. gegraveerde inscriptie «Doen ic was geslegen», enz., reeds tijdens het beleg, of onmiddellijk daarna op de 25 stukken is gegraveerd, iets waaraan wel eens is getwijfeld. Wij hopen dat het den directeur zal gelukken meerdere 4 ducatenstukken van Middelburg met een familiewapen voorzien, te ontdekken.

M. D. M.

De medailleur STEVEN VAN HERWYCK te Utrecht, door
Dr. Mr. S. MULLER.

In *Oud-Holland* 1922 geeft de heer MULLER nadere bijzonderheden over dezen in 1921 door VICTOR TOURNEUR «ontdekten» kunstenaar ¹⁾. Een 9-tal penningen en plaquettes worden bij het artikel verkleind afgebeeld benevens een schoorsteenfries, berustende in het Museum van Oudheden te Utrecht, die waarschijnlijk het werk is van dezen begaafden «beeltsnydere» zooals hij zich in 1558 en 1559 tijdens zijn verblijf te Utrecht noemde.

Van de op de portretpenningen van VAN HERWYCK voorgestelde personen geeft schrijver nog eenige nadere bijzonderheden, terwijl hij nog kan mededeelen dat 3 Nov. 1573 JENNEKEN weduwe van STEVEN HERWYCK hertrouwd is met GILLIS SEGHERS VAN ENGHEN.

Over VAN HERWYCK deelt verder VICTOR TOURNEUR in *the Numismatic Chronicle* van 1922 nog belangrijke door hem ontdekte bijzonderheden mede, die het artikel van den heer MULLER aanvullen. Een plaquette met naar links gewende CERES-kop een pendant van eene gesigioneerde plaquette met het hoofd van BACCHUS, wordt bij zijn artikel als nieuw ontdekt werk van den kunstenaar afgebeeld, terwijl verder de schrijver het geluk heeft gehad te vinden dat STEVEN VAN HERWYCK tusschen 1565 en 1567 te Londen, en niet te Rome zooals de heer MULLER meende, overleden is. Op Paschen van laatstgenoemd jaar wordt zijn vrouw toch in een lijst van namen vermeldende der te Londen verblijf houdende

¹⁾ Zie *Jaarboek* 1921, pag 84.

vreemdelingen, genoemd: «JONCKIN ¹⁾. a widowe» en «ABRAHAM and STEVEN VANHARUICK, hir children». In een dergelijke lijst van 1571 komt zij voor als JOHANNE HARUICK, widowe, borne in Andwerp; her husband was a *cutter of stones* for ringes, inhabiting here vijeres; she haith ij children, ABRAHAM and STEPHEN.

VAN HERWYCK schijnt zich dus te Londen graveur in steenen te hebben genoemd, maar het is den heer TOURNEUR tot heden nog niet mogen gelukken om door hem vervaardigde camées te ontdekken, die zijne initialen dragen. Zeker zal hij, de knapste portrettist, zich niet bepaald hebben tot het graveeren van zegelringen, maar is het wel aan te nemen, dat hij ook bekende Engelschen op cameeën vereeuwigd heeft.

De drie cameeën met portret van koningin ELISABETH aanwezig in het Cabinet des Médailles te Parijs en bij BABELON ²⁾ pl. LXXI, n°s 967—969 afgebeeld, zijn niet gesigneerd, evenmin als de beide cameeën met haar borstbeeld in het Kon. Penningkabinet.

Daar het aantal gesigneerde gesneden steenen echter slechts zeer gering is, komt het ons niet onwaarschijnlijk voor, dat STEVEN VAN HERWYCK zijne steenen niet, zooals zijne penningen, van zijne initialen voorzien heeft.

v. K.

¹⁾ JONCKIN = JANNEKEN. Ook hier wordt haar eigennaam niet vermeld.

²⁾ E. BABELON. *Catalogue des Camées antiques et modernes de la bibliothèque nationale*. Paris 1897. 2 vols.

† C. W. BRUINVIS.

4 April overleed te Alkmaar op 92-jarigen leeftijd ons oudste lid in jaren CORNELIS WILLEM BRUINVIS, sedert 1892 lid van ons Genootschap. In de eerste jaren van het bestaan van het Genootschap was BRUINVIS een getrouw medewerker van het «*Tijdschrift*», waarin belangrijke stukken van zijn hand voorkomen, meest de penningkunde van zijn geboortestad Alkmaar betreffende. Van deze bijdragen zijn de voornaamste: *De Alkmaarsche Vroedschapspenningen* (*Tijdschrift* 1895 en 1896) en *De Alkmaarsche Loterijpenning van 1703* (*Tijdschrift* 1897). Voor deze beide artikelen ontleende hij zijn stof uit het door hem van 1900 tot 1917 beheerde archief van zijn woonplaats. Reeds in 1854 had BRUINVIS den veiling-catalogus samengesteld van de door den bekenden penningkundige, G. VAN ORDEN, zijn ouden vriend en leermeester op numismatisch gebied, nagelaten verzamelingen penningen en munten, waarin hij de meer belangrijke nog onuitgegeven penningen beknopt maar duidelijk omschreef en verder bij verschillende stukken weinig bekende bijzonderheden wist te vermelden. Ook het Tijdschrift «*de Navorscher*» bevat talrijke oudheidkundige artikelen van zijn hand, terwijl het thans verschijnende Nieuw Nederlandsch Biographisch Woordenboek ongeveer 450 artikelen door hem bewerkt telt.

Onze oudere leden zullen zich ongetwijfeld nog herinneren de aangename en leerzame wijze, waarop BRUINVIS ons op de in 1910 te Alkmaar gehouden Jaarvergadering rond leidde in het door hem beheerde Museum van Oudheden en waar Dr. DE DOMPIERRE DE CHAUFÉPIÉ den krassen en onvermoeiden grijsaard in de zoogenaamde «BRUINVIS-kamer», bevattende eene verzameling antieke meubelen en kunstvoorwerpen gedeeltelijk samengebracht ter zijner eere door de ingezetenen zijner woonplaats en op zijn tachtigsten geboortedag hem aangeboden, dank betuigde voor de wijze, waarop door hem de vergadering was voorbereid en voor de door hem verstrekte inlichtingen in zijn geliefd Museum. Dit Museum heeft hij door schenkingen met vele en belangrijke voorwerpen verrijkt, terwijl de er van door hem bewerkte Catalogus talrijke bijzonderheden vermeldt omtrent Alkmaarders of gebeurtenissen te Alkmaar voorgevallen.

BRUINVIS heeft het voorrecht gehad om tot in hoogen ouderdom te kunnen arbeiden en zal zeker in zijne woonplaats, wier eereburger hij was, lang gemist worden.

v. K.

Verslag van den Secretaris.

Zaterdag 17 Juni hield ons Genootschap te Nijmegen in hôtél Boggia de jaarvergadering, waarbij tegenwoordig waren de leden BAALE, BRINGREVE, EVELEIN, HAAS, KAM, VAN KERKWIJK, KUYPERS, MUYSER, POLAK, RICHEL, SASSE VAN YSSELT, SCHARP, A. SCHULMAN, SNOECK, STUART, VAN VOORST VADER en WIENECKE, terwijl als gast aanwezig was de heer G. TH. D. SLAAP en de heeren J. HULSHOFF POL en L. VIERORDT als introducés de vergadering bijwoonden.

Bericht van verhindering was ingekomen van de leden C. en F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, BORDEAUX, CARP, HOYNCK VAN PAPENDRECHT, HIJMANS, KNOTTENBELT, VAN LIS, MUSCHART, VAN DER RIJST, VISART DE BOCARMÉ, VOET en ZWIERZINA.

De voorzitter Jhr. SNOECK noemde het een verblijdend verschijnsel, dat zoovele leden ter vergadering waren opgekomen, zoodat de vergaderzaal schier te klein bleek om alle belangstellenden te bevatten. Aan het in het afgelopen jaar overleden lid, den heer C. W. BRUINVIS, ons oudste lid in jaren, werd hulde gebracht en besloten dat een levensbericht van hem in het Jaarboek zal worden opgenomen, terwijl tevens het overlijden herdacht werd van ons oud-lid, den Gelderschen oudheidkundige G. J. BRENNMAN. Tot buitengewone leden van het Genootschap werden benoemd Mr. P. C. J. A. BOELES,

conservator der penning- en muntverzameling van het Friesch Genootschap te Leeuwarden, J. HULSHOFF POL te 's-Gravenhage, G. TH. D. SLAAP, voorzitter der stichting Historische verzameling der schutterij, te Nijmegen en L. VIERORDT te Bloemendaal. Op voorstel van het bestuur werd de heer G. M. KAM tot eere-lid benoemd. Tot penningmeester werd herkozen de heer H. J. SCHARP, terwijl ondergeteekende, aan de beurt van aftreding zijnde, weder als lid der Commissie van Redactie van het Jaarboek werd aangewezen.

Een aantal belangrijke munten en penningen werden den leden getoond en door de eigenaars toegelicht. In de eerste plaats verdienen vermelding een tweetal fraaie en zeer zeldzame gouden gedenkpenningen met het borstbeeld van Prins MAURITS en met diens symbool op de keerzijde, de een, gegoten door COENRAD BLOC ¹⁾ en de ander met stempels vervaardigd door GERARD VAN BYLAER. ²⁾ De heer HAAS liet eenige munten en penningen, waarmede de verzameling van het Genootschap in het afgelopen jaar vermeerderd was, rondgaan, terwijl de heer WIENECKE een aantal moderne penningen toonde, waaronder verschillende stukken door hem in den laatsten tijd vervaardigd.

Uit het verslag van den Conservator der penningkundige verzameling en bibliotheek bleek, dat zoowel de numismatische verzameling als de bibliotheek dit jaar met vele aanwinsten vermeerderd waren en dat vooral de bibliotheek, dank zij een aantal boeken door onzen oud-Conservator, den heer H. G. DU CROCQ aangeboden, zeer gewenschte aanwinsten had verkregen.

¹⁾ VAN LOON I. pag. 569. 1.

²⁾ VAN LOON I. pag. 569. 3.

De commissie voor het nazien der rekening, bestaande uit de heeren RICHEL en BAALÉ, bracht bij monde van eerstgenoemden verslag uit. De rekening sloot met een voordeelig saldo van f 974.30 en werd de penningmeester gedechargeerd. Voor het in den loop van dit jaar te verschijnen Jaarboek werd een crediet van f 850.— beschikbaar gesteld, terwijl ten behoeve van de verzameling en bibliotheek f 250.— werd uitgetrokken.

Besloten werd dat in het najaar zoo mogelijk eene vergadering te Amsterdam gehouden zal worden, terwijl Breda gekozen werd als plaats van samenkomst voor de zomervergadering.

Na afloop der vergadering werd een langdurig bezoek gebracht aan het kort te voren geopende «Museum KAM», waar de leden onder leiding van den Directeur Dr. M. A. EVELEIN de tentoongestelde Romeinsche oudheden bezichtigden.

Een auto-tocht bracht ons vervolgens over Berg-en-Dal, Wijler, Groesbeek en de Mookerheide naar den Plas-molen, terwijl een gemeenschappelijke maaltijd in hôtel Boggia den goed geslaagden dag besloot.

's-Gravenhage, October 1922.

A. O. VAN KERKWIJK.

Verslag van den Conservator der numismatische verzameling en bibliotheek.

In de plaats van den heer H. G. DU CROCQ, die, na een meer dan 25-jarige ambtsvervulling, voor een herbenoeming niet meer in aanmerking wenschte te komen, werd in de op 25 Juni 1921 te Middelburg gehouden zomervergadering de ondergeteekende tot conservator van de verzamelingen van het Genootschap benoemd.

Voor de eerste maal geroepen verslag uit te brengen omtrent den toestand der numismatische verzamelingen en der boekerij, wenscht hij daartoe niet over te gaan zonder allereerst rechtmatige hulde te brengen aan zijnen kundigen voorganger, die gedurende zoovele jaren hierover het beheer heeft gevoerd en die, wat numismatische kennis en ervaring betreft, stellig zijn meerdere is. Het zal moeilijk vallen om den heer Du Crocq hierin te evenaren.

Hetgeen zijn opvolger echter in kennis op het uitgebreid gebied der numismatische wetenschappen te kort schiet, hoopt deze te vergoeden door voortvarendheid en ijver, bezielde als hij is met den wensch om aan de thans door hem beheerde verzamelingen meerdere uitbreiding en bekendheid te geven.

Als conservator van de Historische Verzameling der Schutterij in het Stedelijk Museum te Amsterdam,

verkeert hij in de gelukkige omstandigheid zulks te kunnen doen.

Op 18 Augustus 1921 werden de verzamelingen door hem van den heer Du Crocq overgenomen. Deze bestonden toen uit:

1. twee kisten met munten en penningen, alsmede de legger der verzameling;
2. een notenhouten penningkast met 38 laden;
3. een doos voor kaartsysteem, bevattende catalogus;
4. catalogus in handschrift (3e druk);
5. album en portefeuille met portretten van leden;
6. modelboek van drukwerk, aangelegd door wijlen den heer JOH. W. STEPHANIK;
7. eenige cliché's;
8. enkele penningbakjes;
9. doos met eenige munten en penningen.

Bij het inruimen der penningkast bleek het alras dat de ruimte verre van toereikend zoude zijn om alle stukken te bergen. Hierin werd voorzien door het aanmaken van een 16-tal triplex binnenbakken waardoor het mogelijk werd om in iedere lade de munten in twee lagen op elkander te leggen; een noodmaatregel, evenwel door de omstandigheden geboden. Toch bleek ook daarna de bergruimte, vooral met het oog op de toekomst, onvoldoende.

De bestaande sluiting der kast, te zwak van constructie met het oog op de plaatsing in een voor het publiek toegankelijke museumzaal, werd zonder kosten voor het Genootschap, vervangen door een stevige deur met slot. Te verwachten aanwinsten deden echter uitzien naar meerder bergruimte. Uw conservator is toen zoo gelukkig geweest de hand te kunnen leggen op

een fraai mahoniehouten penningkastje in LOBEWIK XVI stijl, hetwelk, dank zij de welwillendheid van den directeur van het Stedelijk Museum, den heer C. W. H. BAARD, ten behoeve van het Genootschap, van de SOPHIA-AUGUSTA Stichting in bruikleen werd verkregen. Dit keurig meubeltje bevat 30 laadjes, waarvan bijna de helft reeds in gebruik is genomen.

Tevens werd de beschikking verkregen over een eikenhouten boekenkast waarin met de numismatische werken van de Schutterijverzameling, *die* boeken van het Genootschap een plaats zullen vinden, waarvan het wenschelijk is dat zij onder het onmiddellijk bereik zijn van den conservator.

Deze installatie, gepaard met het bergen en ordenen der stukken, gaf uwen conservator tegelijk de gelegenheid tot het verkrijgen van een algemeen overzicht over het geheele complex der verzameling, waardoor het hem mogelijk werd om reeds betrekkelijk spoedig na zijn infunctietreden over te kunnen gaan tot het inrichten eener tentoonstelling.

Deze eerste poging om de verzameling — die tot dusverre niet voor het publiek doch uitsluitend voor de leden te bezichtigen was — in ruimen kring grootere bekendheid te doen verkrijgen en dus ook bij den oningewijden belangstelling op te wekken voor munten uit vroegere tijden, heeft naar ondergeteekende meent, wel succes gehad.

Zij werd zonder eenig ceremonieel op Zaterdag 21 Januari 1922 geopend en heeft tot den dag der sluiting op 1 April d. a. v. zich mogen verheugen in een druk bezoek. Uitnodigingskaarten tot het brengen van een bezoek tijdens den duur der tentoonstelling

waren aan onze Jeden en aan andere personen, bij wie men belangstelling kon vermoeden, rondgezonden.

In een tweetal voor het doel geschikte vitrines waren de stukken uitgelegd. De eene vitrine bevatte de munten van Nederland, benevens enkele munten van de Oost-Indische Compagnie en van de Koloniën in Oost- en West-Indië. In de andere vitrine waren te zien verschillende boeken en curiosa op muntgebied, o a. evaluatieboekjes, veilingcatalogi van beroemde muntkabinetten, assignaten van de eerste Fransche Republiek, Duitsch en Oostenrijksch noodgeld van papier, metaal en porcelein, waarbij een compleet stel van de noodmunten vervaardigd in de Porcellan-Manufaktur te Meissen in Saksen, fraaie Spaansche piasters en vele andere stukken.

Het is aardig te kunnen constateeren dat onze tentoonstelling vooral bij de «kleine luyden» zooveel belangstelling mocht ondervinden, dat de conservator bepaald genoodzaakt werd om iederen Zondagmiddag aanwezig te zijn, om op populaire wijze het een en ander over het geëxposeerde te vertellen. Gelukkig werd hij hierin op uiterst welwillende en vriendschappelijke wijze bijgestaan door ~~den~~ heer H. J. SCHARP, wien hij op deze plaats daarvoor hertelijk dank zegt. Ook de heer W. K. F. ZWIERZINA was zoo vriendelijk om een enkele maal te assisteeren.

Wanneer uwe vergadering hare goedkeuring verleent, zoude met het inrichten van een dergelijke tentoonstelling niet al te lang gewacht behoeven te worden, waarbij ons dan te pas zullen komen de belangrijke numismatische werken, door den heer Du Crocq onlangs

aan het Genootschap geschonken en hieronder nader te vermelden.

Met dank zij voorts vermeld dat de firma P. N. VAN KAMPEN EN ZOON welwillend de clichés van een vernislaag heeft voorzien, zoodat deze voor roest of ander bederf zijn gevrijwaard.

En ten slotte zij medegedeeld, dat een achttiental antieke, meest alle koloniale munten van Egypte, zoodmede een bracteaat, door den heer SCHARP werden gedetermineerd en beschreven.

Geschenken werden ontvangen van: Mr. Dr. C. H. BAALÉ, G. BLOK, Mevrouw DE BEAUFORT—VAN DEDEM, C. W. H. BAARD, B. J. LOPES DE LEAÔ LAGUNA, J. C. BIJL Jr., P. OPPERMAN, H. G. DU CROCQ, Mr. IZAK PRINS, H. J. SCHARP, J. J. VAN STEENBERGEN, Mevrouw CLÉMENTCE CARPREAU, A. J. J. PH. HAAS, Jhr. G. W. J. HOOFT, Dr. FR. ERMERLING en de Historische Verzameling der Schutterij.

Van de buitenlandsche munten en penningen ten geschenke aangeboden vermelden wij slechts de meer belangrijke stukken, om niet te veel plaats te beslaan.

Historiepenningen (Nederland).

- 1677. Huwelijk van Prins WILLEM III met MARIA van York.
VAN LOON. III. 236. 1. Zilver.
- 1747. Verheffing van WILLEM KAREL HENDRIK FRISO tot Stadhouder.
VAN LOON. *Vervolg.* 217. Zilver.
- 1747. Alsvoren. VAN LOON. *Vervolg.* 239. Koper.
- 1782. De onafhankelijkheid der Vereenigde Staten van

Amerika door de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden erkend.

VAN LOON. *Vervolg.* 573. Afslag in verguld karton.

1813. Verheffing van den Prins v. Oranje tot Souverein Vorst.

DIRKS. 11. Koper verguld. 33 m.M.

1816. Ter eere van Prins WILLEM FREDERIK van Oranje.
DIRKS. 88. Brons.

1834. Overlijden van GIJSBERT KAREL Graaf VAN HOGENDORP.

DIRKS. 495. Zilver.

1834. 200-Jarig bestaan van het Seminarium der Remonstranten te Amsterdam.

DIRKS. 499. Brons.

1842. Huwelijk van Prinses SOPHIE der Nederlanden met den Groothertog van Saksen-Weimar-Eisenach.
DIRKS. 605. Brons.

1843. Oprichting van de Koninklijke Academie te Delft.
DIRKS. 612. Brons.

1843. Overlijden van Mr. A. R. FALCK.

DIRKS. 613. GUIOTH. 349. Brons.

1853. Huwelijk van Prins HENDRIK der Nederlanden met AMALIA, Prinses van Saksen-Weimar.

DIRKS. 744. Brons.

1856. 50-Jarig huwelijk van F. J. VAN MAANEN en MARG. MART. VAN DER MEERSCH.

DIRKS. 776. Brons.

1872. Derde eeuwfeest van de verlossing van 'den Briel.

ZWIERZINA. 212. Koper verguld.

1874. 100-Jarig bestaan van den Schouwburg te Rotterdam.
ZWIERZINA. 350. Koper.
1876. Concours van de Koninklijke Liedertafel «Kunst en Vriendschap» te Amsterdam.
ZWIERZINA. 399. Brons.
1877. Kunst-Nijverheid Tentoonstelling te Amsterdam.
ZWIERZINA. 421. Tin.
1877. Het Athenaeum Illustre te Amsterdam wordt Universiteit.
ZWIERZINA. 428. Brons.
1879. 2^e Eeuwfeest van het bestaan der likeurstokerij van WYNAND FOCKINK te Amsterdam.
ZWIERZINA. 503. Koper verguld.
1880. Ter eere van Mr. N. P. VAN DEN BERG.
ZWIERZINA. 847. Brons.
1885. Opening van het Rijksmuseum te Amsterdam.
ZWIERZINA. 652. *Oranjepenningen* 1373. Brons.
1892. Ter eere van Jhr. Mr. C. H. BACKER bij zijn eervol ontslag als president der Rechtbank te Amsterdam.
ZWIERZINA. 1014. Brons.
1906. Herdenking van den 300sten geboortedag van REMBRANDT.
Vervolg ZWIERZINA. 625. Lood.
1907. Vergadering te Utrecht van het Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde.
ZWIERZINA. *Gedenkboek*. 772. Brons.
1921. Zionistenpenning voor de Shekelweek.
ZWIERZINA. *Edelmetaalbedrijven*. 75/76 en 138/139.
Brons en Koper.

Draagpenningen en draagteekens.

1913. Neêrland's onafhankelijkheid na 100 jaar herdacht.
Koperverzilverd. Met oog en ring.
1914. Amsterdam. Oorlogsbürgerwacht 1914. Dasspeld.
1919. Anti-progrompenning.
ZWIERZINA. *Edelmetaalbedrijven*. 21. Brons. Met
oog en ring.
- 1919/21. Medaille van Verdienste voor de Bürgerwacht
te Lemsterland. Brons. Met oog en ring.

Gildepenningen.

1807. Amsterdam. Roei-, Steiger-, Schuitenvoerders-
gild. Haringpakkerstoren (Steiger) ten name
PIETER GRINS.
DIRKS. *Gildepenningen*. I. p. 94. Pl. XV. 167.
Geelkoper.

Historiepenningen (Buitenland).

1850. Overlijden van LOUISE van Orleans, Koningin
van België.
GUIOTH. VI. 37. Brons.
- 1853 Ter eere van PIERRE VERHAEGEN, voorzitter van
de Kamer van afgevaardigden van 1848—1852.
GUIOTH. XX. 113. Brons.
1853. Ter eere van ORLANDUS LASSUS, beroemd toon-
kunstenaar, geboren te Mons, overleden te
München 1594.
GUIOTH. XXII. 112. Brons.

MUNTEN.**Nederland**

1819. WILLEM I. Drie gulden. VERKADE 197. 1. BOM 87
1848.¹⁾ WILLEM II. Halve gulden. » 194

¹⁾ Door aankoop verkregen.

1860.	¹⁾ WILLEM III	Halve gulden.	BOM 199
1872.	¹⁾ id.	Twee en een halve gulden.	» 133
1906.	WILHELMINA.	25 cents.	» 250
1907, 1908	id.	5 cents.	» 325
1909, ¹⁾ 1910 ¹⁾	id.	Halve gulden	» 213
1913, 1914.	id.	5 cents.	
1916.	id.	Gulden.	
1917.	id.	25 cents.	

Duitschland.

1728.	Hamburg.	8 Schilling.	Zilver.
1841.	Beieren.	Gulden.	id. SCHWALBACH 56
1920, 1921.	Republiek	50 pf.	Aluminium.

Oostenrijk.

1893, 1894, 1900.	1 Kroon.	Zilver.
1893, 1894, 1907.	20 Heller.	Nikkel.
1893, 1894	10 Heller.	Nikkel.
1908.	1 Kroon bij de 60-jarige regeering van Keizer FRANZ JOSEPH.	Zilver.

Hongarije.

1895.	1 Kroon.	Zilver.
-------	----------	---------

Italië.

1863	50 Centesimi.	Zilver.
1922.	1 Lira.	Nikkel.

Denemarken.

1875.	Tien öre.	Zilver.
-------	-----------	---------

NOODMUNTEN.**Nederland.**

1672.	Groningen.	12½ stuiver.	VAN LOON III. p 96. n°. 3.
-------	------------	--------------	----------------------------

¹⁾ Door aankoop verkregen.

Duitschland.

1917. Aschaffenburg. 10 pf. Zink.
 1918. Blexen. 50 pf. Zink.
 1920. Bonn. 50, 25, 10 pf. IJzer.
 z. j. Buer i. W. 25 pf. IJzer.
 1921. Eisenach. 1 Mark. Porcelain.
 1920. Emmerik. 50 pf. IJzer.
 1919. Frankenthal. 10 pf. IJzer.
 1917. Frankfurt a/M. 10 pf. Zink.
 1920. Gotha. 50 pf. Porcelain.
 1921. Lengsfeld. 1 Mark, 50 pf. 25 pf. Porcelain.
 1921. Lippstadt. 50 pf. Porcelain.
 z. j. Münsterberg. 50, 25, 20, 10 pf. Porcelain.
 z. j. Nürnberg-Fürther Strassenbahn. 20 pf. Aluminium. 22 stuks, alle verschillend.
 1921. Saksen. 20, 10, 5, 2 en 1 Mark. 50, 20 pf. Porcelain.
 Volledig stel in bijbehoorend étui.
 1917. Sangerhausen. 10 pf. Zink.
 1921. Opper-Silezië. 5 M. Porcelain.
 1921. Gross-Wartenberg. 50 pf. Porcelain.
 1917. Wiesbaden. 10 pf. IJzer.
 z. j. idem 10 pf. IJzer.

Frankrijk.

1921. Chambres de Commerce de France. 2 francs,
 1 franc, 50 centimes.

Noodgeld (papier).**Duitschland.**

Verzameling van 43 stuks coupures van verschillende steden en gemeenten, uitgegeven tusschen 1914—1920. Gebruikte exemplaren.

Oostenrijk.

Verzameling van 121 stuks als voren, uitgegeven tusschen 1917—1921. Nieuwe exemplaren.

Frankrijk.

Assignaten. 10 stuks, waarbij 3 à 10.000 francs. 1 franc. Uitgifte vereenigde 70 gemeenten in het Sommegebied gedurende de Duitsche bezetting.

Postzegels (in mica omhulsel) als wisselgeld.

Dortmund. Actien-Brauerei. 30 pf.

Wiesbaden. Kaufhaus BLUMENTHAL. 10 en 5 pf.

Reproducties.

Bijbelsche en Oud-Joodsche munten, (7 stuks). Vervaardigd aan 's Rijks Munt te Utrecht in 1919. Met een handleiding door Dr. G. P. MARANG.

BOEKEN. 1)

- * ADDISON. J. Verhandeling over de aeloude gedenpenningen. Leyden 1727. 8°. Perk.
- Zeelands Chronyk Almanach, 1782. 12°. 2)
- * AMBROSOLI. S. Manuale di Numismatica. Milano 1904. 8°.
- * BARTHELEMY. J. B. A. A. Nouveau manuel complet de Numismatique . . . Paris 1852. 8°.
- BABELON. ERNEST. Les monnaies grecques. Paris 1921 kl. 8°.
- BOM. G. D. De munt van het Koninkrijk der Nederlanden. Amsterdam 1909. kl. 4°. 2)
- * BRÄMSEN. L. Médaillier Napoléon le Grand. 1799—1815. Paris 1904—1907. 2 dln. 4°. Marok.

1) De boeken met * gemerkt, zijn een geschenk van den heer H. G. du Crocq.

2) Door aankoop verkregen.

- * BURN. J. H. A descr. catalogue of the London traders, tavern and coffee-house tokens. London 1855. 8°.
- * CHIJ. P. O. VAN DER. Tijdschrift voor algemeene munt- en penningkunde. Leiden 1833—1843. 2 dln. 5 banden. 8°.
- COUSINÉRY. M. E. Essai historique et critique sur les Monnaies d'argent de la ligue achéenne. Paris 1825. 4°. ¹⁾
- * DOMPIERRE DE CHAUFÉPIÉ. H. J. DE en A. O. VAN KERKWIJK. Keur van Munten en Penningen. 's-Gravenhage 1910. Fol.
- Evaluatieboekjes. 's-Gravenhage 1615, 1619, 1622, 1626. 4°.
- Idem. Antwerpen 1633. Smal folio. ¹⁾
- * FLIESSBACH. DR. FERD. Münzsammlung enthaltend die wichtigsten seit dem Westphalischen Frieden bis zum Jahre 1800 geprägten Gold und Silber-Münzen sammtlicher Länder und Städte. Leipzig 1853. 2 dln. 8°.
- * Gallerie sammtl. europ. und aussereurop. Münzen. Heft 1—18, 2 dln. m. pltn., kl. 8°. Half Marok.
- * GNECCHI. F. ET E. Guida Numismatica Universale. Milaan 1889, 1894, 1903. 3 dln., kl. 8°.
- * GUIOTH. J. L. Histoire numismatique de la Révolution Belge. Hasselt 1844—45. 2 dln. 4°.
- * ——— Histoire numismatique de la Belgique. Hasselt-Brussel 1851—1860. 2 dln. 4°. Half Marok.
- * HARDUIN. J. (Harduiniana). 5 verhandelingen over antieke numismatiek. 1691—1692. 4°. Perk
- * HEECKEREN VAN BRANDSENBURG. F. L. VAN. Beschrijving en afbeeldingen van Nederl. Gedenkpenningen van 1815—1838 aan 's Rijks Munt geslagen. Utr. z. j. 4°.

¹⁾ Bruikleen van de SOPHIA-AUGUSTA Stichting.

- * *Catalogus der medailles . . . vervaardigt door M. en J. G. HOLTZHEY. Amst. 1755. 4°.*
IMHOOF-BLUMER. Dr. F. *Porträtköpfe auf Römischen Münzen der Republik und Kaiserzeit. 1922. 4°.*
- * JOBERT. L. *Kennisse der aloude en hedendaagsche gedenkpenningen. Leiden 1728. 8°.*
KÖHLER. J. T. *Ducaten-Cabinet. Hannover 1759—60. 2 dln. kl. 8°. 1)*
Koninklijk Penningkabinet. Verslag 1861, 1870—75. 1)
- * LOCKHART. J. H. ST. *The Currency of the Farther East. ——— The plates of the Chinese, Anamese, Japanese, Corean Coins.*
———— *Inscriptions on the Coins of the Farther East. Honkong 1895—1898. 3 dln.*
LOEHR. A. *Die Niederländische Medaille des 17 Jahrhunderts. Wien z j.*
- * LOÖN. G. VAN *Inleiding tot de hedendaagsche penningkunde. Amst. 1717. 8°.*
- * MAN M. G. A DE. *Catalogus numism. verzameling van het Zeeuwsch Genootschap. 1907.*
- * MIERIS FR. VAN, *Bisschoppelijke Munten en Zegelen van Utrecht. Leyden 1726. Met pltn. 8°.*
- * ——— *Historie der Nederlandsche Vorsten. 's-Grav. 1732—35. 3 dln. Fol.*
- * *Muntkabinet van 's Rijks Munt. Catalogus der speciën geslagen sedert de Pacificatie van Gent tot 1887. 3 dln. 8°.*
———— *Deel IV. (Speciën voor Nederl. Indië geslagen). 1)*
- NAHUYS. M. *Comte. Médailles et Jetons inédits relatifs à l'histoire des Pays-Bas. Bruxelles 1875. 8°. 1)*

1) Bruikleen van de SOPHIA-AUGUSTA Stichting.

- * Nèueste Münzkunde. Gold- und Silbermünzen. Leipzig 1853. 2 dln. 8°.
- * Oranje-Nassau. Koninklijke Bibliotheek. Handschriften en boeken 1450—1702. Koninklijk Penningkabinet. Historiepenningen en munten. In één band. Marok.
- * ORDEN, G. VAN. Handleiding voor Verzamelaars. Leiden 1825—30. 2 dln. 8°. Half Marok.
- * ——— Bijdragen tot de penningkunde. Zaandam 1830. 8°.
- * PANTHEON. Adressbuch der Kunst- und Antiquitäten-Sammler. 1914.
- * ROEST, TH. M. Catalogue du Cabinet Numismatique TEYLER. Harlem. 1892.
- * SCHMID, G. V. Clavis numismatica. Dresden 1840. 2 dln. in één band. 8°.
- * SCHULMAN, J. Collection Le Maistre. Pax in nummis. 2 dln. 4°.
- * SCHWALBACH, C. Die neuesten deutschen Münzen. unter Thalergrösse. München 1904.
 ——— Die neuesten deutschen Thaler, Doppelthaler u. Doppelgulden. München 1906. 2 dln. in één band. 4°. Marok.
- * Souvenirs numismatiques de la Révolution de 1848. Paris s. a. 4°.
- * STEPHANIK, J. W. Geschiedkundige catalogus zijner verzameling (Rijksmuseum) 1888. Geheel Marok. 8°.
- * ——— Catalogus muntverzameling Kon. Oudheidk. Genootschap. 1897. gr. 8°.
- SVORONOS, J. N. Synopsis de mille coins faux du faussaire C. CHRISTODOULOS. Athènes 1922. Gr. 8°. ¹⁾

¹⁾ Door aankoop verkregen.

- * TOUR. HENRI DE LA. Catalogue des jetons de la Bibliothèque Nationale. Rois et Reines de France. Paris 1897. Half Marok.
- * Brochures en overdrukjes. 44 stuks.
Museum Alkmaar. Verslag 1920 en 1921.
Koninklijk kabinet van munten, penningen en gesneden steenen. Verslag 1920.

Door ruiling met het Jaarboek:

Maandblad van het Genealogisch-Heraldisch Genootschap: «De Nederlandsche Leeuw».

Bulletin en Jaarboek van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond.

Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen:

Oudheidkundig Verslag, Tijdschrift, Register op de verhandelingen, Notulen van de algemeene en Directie-vergaderingen.

Berliner Münzblätter.

Numismatisches Litteratur-Blatt.

Mitteilungen der Numismatischen Gesellschaft. Wien.

Revue Suisse de Numismatique.

Revista Italiana di Numismatica.

Finnische Altertums Gesellschaft.

The American Numismatic Society. New-York.

Prijs- en veilingcatalogi van: J. SCHULMAN, R. W. P. DE VRIES, A. RIECHMANN en C^o., ADOLPH E. CAHN, F. GEBERT, CH. DUPRIEZ.

Amsterdam, Juni 1922.

De Conservator,

A. J. J. PH. HAAS.

LEDENLIJST

(NOVEMBER 1922).

Achter de namen der leden is vermeld welk gedeelte van de munt- en penningkunde door hen beoefend wordt.

EERE-LEDEN.

	Dagteekening van benoeming.
Z. M. VICTOR EMMANUEL III, Koning van Italië.	16 Juni 1901.
Vicomte B. DE JONGHE, Président de la Société royale de Numismatique de Belgique, rue Caroly 21, Bruxelles.	17 Juni 1894
(België, Nederlandsche provinciën Limburg en Noord-Brabant, verder Gallische, Merovingische, Karolingische en oud-Grieksche M. ¹⁾)	
Mejuffrouw MARIE G. A. DE MAN, Conservatrice van het Munt- en Penningkabinet van het Zeeuwsch Gen. der Wetenschappen, St. Pieterstraat 39, Middelburg.	23 Juni 1917.
M. — Prov. Zeeland, M. G.,	
G. M. KAM, Berg-en-Dalscheweg, Nijmegen. (M. in de omstreken van Nijmegen gevonden).	17 Juni 1922.

GEWONE LEDEN.

J. H. E. H. GERADTS, Burgemeester, Kasteel Aerwinkel, Posterholt (L.).	12 Juni 1892.
(Nederlandsche prov. Limburg, M. G., gouden Rom. M.)	

¹⁾ De afkortingen beteekenen: M = munten, G = gedenkpenningen.

- Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN, Parkstraat 87,
's-Gravenhage. 12 Juni 1892.
(Steden 's-Gravenhage en Haarlem, G., pen-
ningen en penningplaten uit het oogpunt van
kunst).
- W. K. F. ZWIERZINA, Ontvanger van het Buitenge-
woon Zegel, Conservator van het munt- en
penningkabinet van het Kon. Ondh. Genootschap,
Amsterdam, 2^e Helmersstraat 72 (huis). 16 Juni 1895.
(Nederland, G. en draagteekens.)
- Jhr. Mr. M. W. SNOECK, Hintham (N.-Br.). 16 Juni 1897.
(Prov. Noord-Brabant, M. en G.)
- Jhr. Mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Bazar-
straat 1^e, 's-Gravenhage. 18 Juni 1904.
(Nederland, G., in het bijzonder familiepen-
ningen).
- A. O. VAN KERKWIJK, Directeur van het Koninklijk
Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden
Steenen, Nassaulaan 22, 's-Gravenhage. 18 Juni 1904.
- Jhr. Mr. A. F. O. VAN SASSE VAN YSSELT, Vice-
President van het Gerechtshof, lid van den
Hoogen Raad van Adel, Oranje-Nassaulaan,
's-Hertogenbosch. 15 Juni 1905.
- Mr. E. H. HIJMANS, Subst-Officier van Justitie,
Nassauplein 28, Alkmaar. 10 Juni 1910.
(M. G. in het algemeen).
- E. VOET JR., Busken Huetlaan 1, Bloemendaal. 19 Juni 1911.
(Nederland en Koloniën 1576—1840 M. G.)
- CABEL J. A. BEGGER, Oudegracht 17, Utrecht. 19 Juni 1911.
- H. J. SCHARP, Tweede-Voorzitter van het Kon. Ondh.
Genootschap, P. C. Hoofstraat 145, Amsterdam. 19 Juni 1911.
(Romeinsche M.)
- Mej. W. CANTER CREMERS, p. a. Mevr. TELLEGEN,
Groningen. 19 Juni 1911.
- Jhr. Mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Chef van
Rechtszaken S.S., Huize 't Hoogeveld, Zeist. 25 Oct. 1913.
(M. in het algemeen).

- Dr. M. A. EVELEIN, Directeur van het museum
„G. M. KAM”, Hôtel Boggia, Nijmegen. 25 Oct. 1913.
- F. A. HOEFER, Voorzitter van „Gelre”, Hattem. 13 Juni 1914.
(Overijsel M.)
- J. C. WIENECKE, Medailleur, Bergweg 75, Zeist. 26 Juni 1916.
(Onderzoekingen en studiën van technischen
aard).
- H. D. DE WITT HAMER, Willibrordusstraat 12,
Amsterdam. 26 Juni 1916.
(M. en G. in het algemeen).
- A. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, Directeur van
het Gemeente-museum van Oudheden, Mathe-
nesserlaan 226, Rotterdam. 23 Juni 1917.
- A. SCHULMAN, de Laïressestraat 94, Amsterdam. 23 Juni 1917.
- M. SCHULMAN, Joh. Verhulststraat 165, Amsterdam. 23 Juni 1917.
- J. KNOTTENBELT TZN., „Lutje Hus”, Diepenveen,
bij Deventer. 22 Juni 1918.
(Nederland, G.)
- Jhr. Mr. W. G. FEITH, Chartermeester aan het Alg.
Rijks-Archief, Prinses Mariannelaan 34, Voorburg. 26 Juni 1920.
(Groningen, M., G. en zegelstempels).
- A. J. J. PH. HAA'S, Conservator van de Historische
verzameling der Schutterij, Joh. Verhulst-
straat 125, Amsterdam. 26 Juni 1920.

BUITENGEWONE LEDEN.

- F. H. BOON VAN VERSCHUER, Willemsplein 2, Arnhem. 18 Juni 1893.
- Jhr. H. E. RAM, Hoofd-Ingenieur van den Provin-
cialen Waterstaat, Biltstraat 97, Utrecht. 17 Juni 1894.
(Prov. Utrecht, M. en G.)
- JAN HORDIJK JACZN., Voorstraat 410, Dordrecht. 10 Juni 1894.
- Mr. C. G. J. BILVELD, Conservator van het
Stedelijk Museum, Hersteeg 128, Nijmegen. 16 Juni 1896.
(Gelderland, in het bijzonder Nijmegen M.-G.,
loodjes enz.)
- Mr. H. J. D. D. ENSCHEDÉ, Zijlstraat 27, Haarlem. 16 Juni 1896.

- CORN. L. J. BEGEER, Kromme Nieuwe Gracht 18,
Utrecht. 16 Juni 1899.
- R. J. M. M. A. Graaf DE GELOES D'EIJSDEN,
Kamerheer i. b. d. van H. M. de Koningin,
Burgemeester, Eijnden. 16 Juni 1899.
- C. A. VAN WOELDEREN, Burgemeester van Vlis-
singen, Dokkade 37, Vlissingen. 16 Juni 1899.
(Nederland, M. en G.; Romeinsche M.)
- Mr. J. C. P. E. MENSO, Princessegracht 32,
's-Gravenhage. 9 Juni 1900.
(Nederland, M.)
- Jhr. Mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, Plein 1813,
Nº. 4, 's-Gravenhage. 9 Juni 1900.
(Nederland, uitsluitend gouden M. der 19^e
eeuw).
- J. M. J. VAN LIS, Notaris, Wolvega. 9 Juni 1900.
(Zeeland M. G., loodjes).
- N. GILISSEN LENAIRE, Markt 74, Maastricht. 16 Juni 1902.
(Maastricht en omliggende Heerlijkheden,
M. G.)
- H. J. BOEKEN Jz., van Eeghenstr. 187, Amsterdam. 16 Juni 1907.
- JAC. J. VAN GOOR, Medailleleur, Catherijnesingel 3,
Utrecht. 16 Juni 1907.
- Mr. TH. STUART, Heerengracht 507, Amsterdam. 13 Juli 1909.
- C. W. H. BAARD, Directeur van het Stedelijk
Museum te Amsterdam, Dr. Joh. Mezger-
straat 107, Zandvoort. 10 Juni 1910.
- Mej. S. KOLFF, Herwijnen. 10 Juni 1910.
(Nederland, G., tot 1713, Oranjepenningen).
- G. H. CRONE, Jan Luykenstraat 16, Amsterdam. 19 Juni 1911.
(Nederland, G.)
- Mevr. Dr. J. GOERKOP—DE JONGH, Huize „Zorg-
vliet” 's-Gravenhage. 19 Juni 1911.
- G. J. VAN OLST, Huize „Stadwijk”, Ressen, (Geld.) 15 Juni 1912.
(Gelderland, M. Romeinsche M.)
- Jhr. H. BEELAERTS VAN BLOKLAND, „Lusthof”,
Leidsche Straatweg, Wassenaar. 19 Juni 1915.
(Nederland, M. G.)

- M. J. VAN WIJCK, Kousteenschedijk P. 3, Middelburg. 19 Juni 1915.
(Nederland, G. Zeeland, M.)
- Mr. P. C. J. A. BOELES, Conservator der Penning-
en Muntverzameling van het Friesch Genoot-
schap te Leeuwarden, Eusebiusbuitensingel 44a,
Arnhem. 26 Juni 1916.
- K. MEZGER, Villa la Favorite au Prophète-Cor-
niche, Marseille. 26 Juni 1916.
- CHR. BEELS, Van Eeghenstraat 70, Amsterdam. 21 Oct. 1916.
- R. A. KAISER, Potgieterweg, Bloemendaal, 21 Oct. 1916.
- H. SIMONSZ., Noordijs 19, Harlingen. 21 Oct. 1916.
- J. W. A. VAN VOORST VADEE, Hooge Naarder-
weg 42, Hilversum. 21 Oct. 1916.
- H. A. KUYPERS, Leeraar aan de Hoogere Burger-
school, Van Hasseltstraat 22, Bergen op Zoom. 23 Juni 1917.
(Nederland, M. en moderne G. uit het oog-
punt van kunst).
- J. VAN DE MORTEL JR., Vuchterstraat 105, 's-Her-
togenbosch. 23 Juni 1917.
(Provincie Noord-Brabant. M. G.)
- ED. WIERSEMA, Noorderhaven N.Z. 39. Groningen. 23 Juni 1917.
- C. F. CARP, Oranje Plantage 41, Delft. 14 Juni 1919.
- DR. C. HOFSTEDE DE GROOT, Oud-Directeur van
's Rijks Prentenkabinet, Lange Voorhout 94,
's-Gravenhage. 14 Juni 1919.
- R. T. MUSCHART, Rijks havenmeester van Rotter-
dam en den Rotterdamschen Waterweg, Hene-
gouwenlaan 37 b, Rotterdam. 14 Juni 1919.
- J. J. M. E. MUYSER, Rekenplichtig secretaris bij
de Thesaurie van H. M. de Koningin, Gouden
Wagen, Drumpt (bij Tiel). 14 Juni 1919.
(Gildepenningen).
- Jhr. Mr. J. J. E. VAN DEN BRANDELER, Advocaat
en Procureur. Zwolle. 25 Oct. 1919.
- Jonkvrouwe C. ENGELN, Conservatrice van het
Museum van Oudheden te Zutphen. 25 Oct. 1919.
- G. J. E. VAN DER RIJST, Chef van administratie
bij 's Rijks Munt, Weistraat 2, Utrecht. 25 Oct. 1919.

- Dr. M. BRINKGREVE, bedrijfsleider afd. Penningen
der Kon. Ned. Edelmetaalbedrijven, Oude Gracht,
Utrecht. 26 Juni 1920.
- F. A. CARON, Olislagerslaan 24 (rood), Haarlem. 26 Juni 1920.
- DIRK KUIPERS, Statenplein 5, 's-Gravenhage. 26 Juni 1920.
- Mr. E. POLAK, Keizersgracht 262, Amsterdam. 26 Juni 1920.
(Noodmunten, Gildepenningen).
- J. L. RICHEL, Burgemeester van Borssele (Zeel.). 26 Juni 1920.
- H. J. M. EBELING, Gemeente-Archivaris, van der
Does de Willeboissingel 4, 's-Hertogenbosch. 25 Juni 1921.
- W. KREEFT, Chef der ateliers Kon. Ned. Edel-
metaalbedrijven, Adriaan van Ostadelaan 57bis,
Utrecht. 25 Juni 1921.
(G. Amsterdam en moderne).
- Dr. D. DE MAN, Wetenschappelijk assistent Kon.
Penningkabinet, Theresiastraat 98, 's-Graven-
hage. 25 Juni 1921.
- Mr. Ed. PHILIPS, Advocaat en procureur, Boom-
berglaan 21, Hilversum. 25 Juni 1921.
- Mr. Dr. C. H. BAALÉ, Kantonrechter te Lemmer. 22 Oct. 1921.
- P. VISSER AZN., Uitgever, Zijlweg 59, Haarlem. 22 Oct. 1921.
(M. van Friesland).
- J. HULSHOFF POL, Oud-lid van den Raad van
Nederlandsch-Indië, van Lennepweg 6, 's-Graven-
hage. 17 Juni 1922.
(Gouden M. van Nederland en Nederl.-Indië).
- L. VIERORDT, Bloemendaal. 17 Juni 1922.
- G. TH. D. SLAAP, Voorzitter der Stichting
Historische Verzameling der Schutterij, Coe-
hoornstraat 89, Nijmegen. 17 Juni 1922.

BUITENLANDSCHE LEDEN

- P. H. BORDEAUX, Avocat, 1er adjoint au maire,
20bis, Avenue de Neuilly, Neuilly-sur-Seine. 24 Mei 1894.
- ALBERT VISART DE BOCARMÉ, Rue St. Jean 18, Bruges. 5 Juli 1894.

- J. P. MOQUETTE, Conservator van het Munt- en
 Penningkabinet van het Bat. Gen. v. K. en W.,
 Kebon Sirih 36, Weltevreden. 22 Mei 1900.
 (Ned.-Indië, M. in den meest uitgebreiden
 zin, G. uit den Hindoe-tijd).
- GEORGE MACDONALD, Learmonth Gardens 17,
 Edinburgh. 18 Juli 1903.
- L. FORRER, 17—18 Piccadilly, London W. 29 Oct. 1904.
- A. R. FREY, New-York 5th. Division Custom
 House. New-York City. 19 Juni 1915.
- HOWLAND WOOD, Curator of the American Numis-
 matic Society Broadway at 156th Street, New-
 York. 26 Juni 1920.
-

INHOUD.

	Blz.
De Munt te Huissen in 1626, door A. O. VAN KERKWIJK	1
De grafelijke Munt van Zeeland en de balansmeesters die er voor gewerkt hebben, door Mej. M. G. A. DE MAN	41
De Victoriatus, door H. J. SCHARP.	70
Over het grootzegel der Admiraliteit van Zeeland, door Mej. M. G. A. DE MAN	78
ADOLPHI'S penning bij den vrede van Breda in 1667, door A. O. VAN KERKWIJK	85
Korte Bijdragen	100
I. Onbekende goudgulden van Reckheim, geslagen door HERMAN VAN LIJNDEN (1590—1603). II. Verzameling Mej. M. G. A. DE MAN. III. Iets over de aanleiding tot het ontstaan van den gedenkpenning van Harlingen in 1787. IV. Over Middelburgsche gildepenningen. V. Iets naar aanleiding van de belooningspenningen der stad Bergen op Zoom, afgebeeld bij VAN LOON I, pag. 395. VI. De verzameling VIERORDT. VII. Terug te vinden penning.	
Boekbespreking	120
Muntverslag over het jaar 1921. Verslag Kon. Penningkabinet 1921. De medailleur STEVEN VAN HERWYCK te Utrecht.	
† C. W. BRUINVIS	127
Verslag van den Secretaris	131
Verslag van den Conservator der numismatische verzameling en bibliotheek	134
Ledenlijst	149
